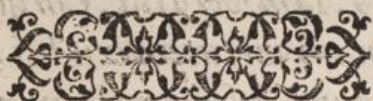

SANCTISSIMO PATRI
GREGORIO XIII.

PONT. OPT. MAX.

P. GALESINIVS PROTONOTARIVS
APOSTOLICVS S. D.

BI primum, Pater sanctissime, Francisci Alciati, Cardinalis amplissimi, rogatu, Protonotariū me creauisti: na ego sane isto sanctitatis tuae beneficio erga me singulari excitatus, in eam plane deliberationem veni, ut martyrologij scriptionem, quam muneris, mihi delati, rationibus optime conuenire intelligebam, tanto suscipere studio, quantum certè maximū deposcere res ipsa videbatur. Sunt enim sanctorum martyrum, in quorum laudibus perpetuus est catholicae ecclesiae cursus, dimicationes, pugnae, & actiones, pro Christi Iesu gloria, proque fidei propugnatione fortiter susceptae, ample illae quidem, diuinae, atque immortales. Quare cum multa primum ab hoc scribendi genere me valde deducere poterant; tum illud deterrebat maxime, quod res

eorum omnes præclare, diuinitusq; gestas, sempiterna gloria celebratas, & ad posteritatem monumentis ecclesiasticorum annalium, tam Latinorum, quam Græcorum proditas, hoc tempore egregie exponere, opus esse sentiebam, quamuis in omnes partes utile, atque ad eò ne cessarium, at certetum magnopere arduum, tum explicatu difficile omnino. Iam verò illi, Christi regni testes præclari, & ad diuinam virtutem eruditi, & ad omnium rerum humanarum despicientiam instructi, & præ Christi desiderio ad omne certamen expediti, tamquam inuicti heroes, in maximo acerbissimarum oppugnationum impetu, nihil crudele, nihil atrox, nihil omni diritate, atque immanitate teterrimum fuit, quod non fortiter, constantissimeque pertulerint summa cum fidei testificatione, inuictaque uera pietatis defensione. Hoc namque porrò moliebantur, hoc insensissimo, & gladiatorio quodam animo pugnabant importuni illi hostes nomini, populoq; Christiano, ut excinderetur, labefactaretur, conuelleretur radicitus vis religionis nostræ: qua diuinis ex culta ornamentis, & caelestibus munita præsidijs, omnes terrarum partes ingenti admodum celeritate, Apostolis ducibus, iam peruagata, in hominum mentibus, animisque mirum, & plane incredibile studium excitarat sui. Quo factum est, Dei in primis munere, donoque, ut qui homines antea nec legibus, neque institutis, neque ratione, aut

ne, aut oratione, ab flagitijs, impiaque vita usu abduci po-
tuerant; ij profecto ipsi, cum diuinum illum nostra fidei
ornatum, atque explicatam christianarum virtutum
supellectilem cernerent, tanto, tamque mirifico splendore
incensi, dementis superstitionis ementito cultu abiecto,
ac repudiata impure uiuendi consuetudine inueterata,
ardeter amplexi sint sanctissimam Christi Optimi, Ma-
ximi religionem. Cum igitur, vel nascentis Euangelij
initio, clarissima religionis christiana disciplina quoti-
die magis atque magis ubique ferè gentium colluceret;
cumque infinita hominum multitudo ad eam capescen-
dam sponte vltroque accederet: vix, ac ne vix quidem,
animo, & cogitatione possunt comprehendi, ne dum lu-
culetur vel dici, vel conscribi varia illa, multiplices,
planeque turbulenta tempestates, contra nostros per eos
commota, quorum animi, & contaminati spiritus, deo-
rum commentiorum cultu, ac barbara superstitione de-
uincti, auida impie agendi libidine, atque inflammato
quodam furore precipites, effrenate incitabantur ad rei
nostrae interitum. Eam ob causam, illis temporibus, gra-
uissima, & funesta edicta contra christiana religionis
cultores in omni terrarum orbe proponuntur: noua inau-
ditaque cruciamenta, & supplicia excogitantur. Nec
vero solum res crudeliter, truculenteque acta est per
imperatores, à fide Christi auersos, sed longe teterrime

per provinci arum praesides : qui saepe illis omni nequitia ,
impietate, & immanitate deteriores, nullum, aut crude-
litatis, aut carnificinae exemplum, nullumque horrifici
belli, atque omni odio imbuti, genus contra eos praetermi-
serunt, qui Christiani & dici, & esse voluerunt. Immo
istorum furoribus quasi tribunitijs concitata aliquan-
do hominum multitudo, prauitatis erroribus implici-
ta, nihil non attigit, nihil non egit, ut, concursationibus
factis, in omni Europa, Asia, & Africa relinquerentur
vestigia cadis Christianorum, pro fide concertantium,
edita. At vero, ut isti omnes, quos non modo impietas, ue-
rum impietatis fama tantopere delectauit, omni uel in-
sidiarum, uel oppugnationum genere in rei nostrae perni-
ciem incubuerunt maxime : ita splendidissimum fa-
ctum est, sempiternisque et aeternis saeculis florentissimum
fidei christiana nomen. Etenim martyrum, per quos de-
fensa est, propugnata, atque a deo propagata Christi reli-
gio, cum innumerabilis, planeque infinita copia est, di-
gna sane reip. christiana gloria; tum uirtus etiam, thea-
tralibus gentium populorumque consessibus spectata, in-
credibili claritate elucet in omni summo certamine. Est
porro altissimis defixa pietatis radicibus, christiana illo-
rum uis; nec propterea unquam concussa suppliciorum
ictibus, neque de gradu suo depulsa ullis aut machinis,
aut ueteratorijs fraudibus: uerum quò grauius oppu-
gnata,

gnata, hoc firmitus roborata, atque diuino in primis auxilio confirmata, exultantem aduersariorum furorē contudit, contumaciam refutauit, audaciam fregit, uicit, superauit. Sed in hac quidem tanta, tamque illustri militum Christi fortitudine, tamque luculentis eorūdem testimonijs, quibus fidei nostræ doctrina splendet, est illud, & cum pietate coniunctum, & ad ecclesiæ Dei amplitudinem insigne, & martyrologij, quod scribimus, usui accommodatum, non strictim attingere, sed paulo explicatius hoc loco præfari eorum cruciatus, dimicationesq; strenue pro fide susceptas, egregias illas quidem, & omni profecto laude, prædicatione, litteris, monimentis decorandas. Promulgatis igitur per Cæsares, nomini populoq; christiano aduersarios, tyrannicis edictis, quasi uexillis abscindendæ religionis nostræ sublatis, quid illi satellitum, & ministrorum impietatis districti gladij agebant? quorum latera mucrones illi petebant, acie ubique contra nostros instructa? quæ mens? qui sensus armorum suorum? quæ manus, oculi, ardores animorum? quid cupiebant? quid optabant? hoc maxime unum, nempe omnis populi christiani internecionem. Quid porro minitabantur? quid loquebantur litteræ? quid in æs incisæ tabulæ? plagas scilicet, uerbera, præscriptiones, vincula, uncas, exilia, cruces flammam, necem acerbißimam, aliaque horrenda supplicia. Verum enim

vero

vero diuini illi viri, quibus nihil æque optabile erat, at-
que pro Deo, religione, operibusque Euangelij vitam in
summis totius corporis cruciamentis amittere, neglectis
naturæ vinculis, quæ tandem tormenta, quas iniurias,
quæ pericula capitis constantissime non subibant? Pri-
mum religionis accusati, omni barbarâ immanitate
cum comprehenderentur, tum in iudicium perducti, tra-
ctabantur iniuriosus, atque ad eò crudelius. Nam re-
bus omnibus ad uitæ iucunditatem propositis, quoniam
ab fide Christi auocari, ea sane ratione nusquam possent,
torquebantur omnib. pœnarum acerbitatibus, irato at
que iniquo iudice vsi. Itaque sæpe in tetrum carcerem
detrussi, aut in cauernas tenebricosas abrepti, fame, si-
ti, frigore enecti sunt: sæpeque situ, squallore, & intollera-
bili pendoris fœditate confecti. Plagæ præterea quam val-
de acerbæ? quamque admodum grauiâ verbera, atque
vulnera? virgis sunt casi, fustibus fracti, plumbatis con-
tusi, ferreis afflictati vectibus, testarum fragmentis cru-
ciati, nouacula toto corpore dilacerati, sagittis vulnera-
ti præacutis percussi calamis, stylis ferreis confossi, pugio-
nibus punctim transixi, ferro acuto in scapulis verbera-
ti, humi vero strati, vsque ad necem loris bubulis oper-
ti, & omni denique verberatione horribiliter, varieque
ita affecti, ut vibicum cruore undique perfusi, intestina
etiam haberent, quæ, dissipatis visceratim membris dif-
fluere.

fluere. Faces autem cruciatuum admota, quam ar-
dentes? quam precipiti furore inflammata? indicant
plane omnium martyrologiorum, tabula, & latina, &
greca, omniumque penè ecclesiarum litteræ: e quibus per
spicimus beatos martyres pro religionis defensione, quã
enixe susceperant, candentibus laminis ustulari; igne co-
qui; ignitis perfodi subulis; in prunis cinereque voluta-
ri; funalibus accensis semiustulari; succensis ignibus tor-
refieri; fumo caliginis torqueri; capite demisso in ollam
feruentis picis, sulphuris & olei conijci; nudis pedibus
carbones inflammatos terere cogi; plumbo in os infuso
excruciari; feruida adipe fœde delibutos confici; in tau-
ri simulacrum inclusos, igne subiecto, torreri, carbone
succenso craticula imponi; ferreo in lecto, prunis strato,
collocari, ignitis cauteriis sensim cremari. Atqui alia
etiam longe plura cruciamenta sunt, quibus illos varie
tortos, crudeliter necatos, teterrime contrucidatos cerni-
mus. Quoties enim, & quot excarnificatos unguibus
ferreis? suspensos equuleo? pectinibus dilaceratos? in ca-
tasta extensos? toto corpore luxatos? & ad supplicium
huc atque illuc pertractos videmus? quot usque ad ossa
spectamus scalpris laniatos? pistillis confractos? & in
pila mortario contusos? Innumerabiles sanè verò sunt,
quos primum abscissa lingua, erutis oculis, ore lapidi-
bus confracto, contusis cruribus & brachiis, capite cla-
uis

uis confosso, præcis extremis manibus, & pedibus, abra-
so supercilio, luxatis membrorum articulis, deinde ca-
melis, aut asinis impositos, per urbem vectos legimus.
Alij porrò, humi præfixis clavis volutati; alij in caueam
querneam, undique perforatam, conclusi, & per singu-
la foramina vulneribus affecti; alij in sportulam, iun-
cis contextam, impositi, melle & iusculo perfusi, apum
vesparumque morsibus exesi; plerique pedibus sublimi-
bus suspensi; aliqui summa hyeme nudi, per difficiles an-
cipitesque locos indomitis equis raptati; nonnulli pal-
mis duabus, in unum immani virium contentione con-
sortis, alligati, præcis repete vinculis discerpti, ac diuul-
si; alij calceis, ferro acuto undique confixis, induti, hac
atque illac circumcursare coacti; multi item, e subli-
mi loco pendentes, inde in terram prolapsi, defixis de in-
dustria clavis præacutis confossi dicuntur. Quò præte-
rea vehementius sanguinolenta rabie fidei hostes in no-
men Christianum exarserant; hoc truculentius egregij
religionis nostræ cultores, omnibus fluctibus furoris eo-
rum obiecti, necantur. itaque vinculis, verberibus, at-
que omni supplicio excruciat, demum securi feriuntur,
in crucem aguntur, lapidibus obruuntur, serra medijs dis-
secantur, feris obiectantur, culeo cum serpentibus insuti
demerguntur, saxo ad collum appenso, aut anchora præ-
cipites in mare projiciuntur, immanibus clavis cõfigun-
tur,

tur, detracta toto corpore pelle iugulantur, epoto ue-
neno consumuntur, & conficiuntur. His porro, at-
que alijs innumeris, & illis quidem longe acerbissi-
mis supplicijs, nostri nunquam perterrefacti, non
modo a periculis non refugerunt, sed sanctissimo reli-
gionis tuenda fœdere coniuncti, sponte utroque sum-
ma animorum consensione se se illis obiecerunt. Quin-
etiam summa latitiæ præclaram significationem legi-
mus eos attulisse ad omne capitis discrimen pro fide
subeundum. Sin autem, quod crebro admodum eue-
nisse litteris proditum est, tortores, atque ad eò tor-
menta deficerent: ij tamen diuturno cruciatu nec fra-
cti, neque debilitati, sed caelesti quodam fonte aqua vi-
talis, quasi e Christi latere profluentis, aspersi, ac ro-
borati, animis, mirandum in modum confirmatis,
& renouatis, ingenti gaudio ad eadem supplicia, aut
ad alia atrociora redibant. Neque est necesse, Ste-
phanos, Cyprianos, Cornelios, Laurentios, Sebastia-
nos, Mauritios, Gordianos, diuinisque eius ordi-
nis viros, omni christiana virtutis genere præstantis-
simos enumerare; cum nostra gentis etiam pueri, pene-
que infantes, & virgines innumerabiles summa cum
voluptate pertulerint omnes omnium suppliciorum in-
auditas crudelitates. Atque hæc quidem eo sane im-

maniores extiterunt, quo maius per nefarios hereticos,
quorum maxime illis temporibus cohortes fuerant,
belli, atque oppugnationis incendium contra eccle-
siam Dei excitatum est. cum enim illi, perditissi-
mi rei christiana belluones, se Christianos esse men-
trentur, publicum illud & principum, & gentium,
a nostra religione abhorrentium, aduersus nostros o-
dium, omni scelerum, flagitiorumque genere inflam-
mabant. Et vero si augustalibus interdum legi-
bus cautum est, ut non male, neque inique Christia-
nis fieret; nihilominus tamen, & crudelius, &
iniquius multò contra illos actum est: nullaque prin-
cipum edicta, vel rescripta, vehementius spreta,
contemptaque sunt, quàm ea, quibus Christiani ad-
iuuari, atque subleuari videbantur. Adriani, &
Antonini, Caesarum, qui hominum, fidem christia-
nam colentium, causa aliquando cauerunt, rescriptis
fatis illorum incolumitati consultum putabatur: at il-
lis ipsis, qui nostris aequiores se praeberunt, imperanti-
bus, quàm graua, quàm horribilia, quàm inaudita
supplicia ubique terrarum, in Gallia praesertim, de il-
lis crebrò sumpta sint, ecclesiastici testantur annales,
ecclesiasticaeque epistole. Atqui seu a porro tempestas,
contra nostros commota, non illa quidem breuis, sed
plane

plane diuturna fuit, nempe trecentorum annorum,
& certe amplius. Primo enim Hierosolyma, post Chri-
sti Domini in caelos ascensum, a Iudaeis, quorum fre-
quens synagoga christiani nominis odio sempiterno exar-
sit, lapidibus Stephanus obruitur: tum ab Herode,
qui, ut alij duo, qui praecesserant, itidem nostros acer-
bissime oderat, capitis Iacobus, frater Ioannis, dam-
natur: in carcerem Petrus, Apostolorum princeps,
truditur. Roma vero, & si Pilati litteris Tiberius
Caesar clementior aliquanto factus erat: Senatus ta-
men consulto ex urbe christiani homines pelluntur.
Succesit Tiberio Caius impietatis amans, & bono-
rum omnium hostis: qui, morte sublatus, non potuit
contra nostros enomere virus acerbitalis suae. At im-
manissimus paricida Nero quid non egit? quid non
attigit? nam tanta sane quidem istius saevissima bel-
luae rabies interdum aduersus christiane fidei cultor-
es excitata est, ut ferarum pellibus eos intectos, fœ-
dissimo ludibrio exponi, aut cruci affigi, aut, si dies
tormentis defecisset, ad usum nocturni luminis eosdem
inflammari iusserit. Domitianus item, qui barbara
immanitate Neronem forte superavit, non modo ini-
quius, verum etiam apertius contra nostros decreuit,
atque egit. Traiano autem Imperatore, quanquam
lege

lege eius cautum fuit, inquirendos scilicet Christianos non esse, sed delatos puniri debere; usque adeo tamen impie res per legatos acta est, ut vel infensissime oppugnata etiam sint sacra martyrum reliquia. At qui Adrianus deinceps multis rescriptis causam religionis nostrae defendit, iussitque in primis nihil quicquam novi contra Christianos decerni: sed non minor tamen, quam antea exarsit oppugnatio. Cum autem in Asia nostri deinde crudeliter vexarentur: Adrianum benignitatem secutus T. Antoninus pius, qui successerat, non modo opem illis tulit, succurritque eorum bonis; uerum etiam omnes, qui ubique locorum Christi fidem colerent, beneficijs, quibus Adrianus illos affecerat, auctos, atque ornatos esse uoluit: at nihil tamen profuit. immo uero, ecclesia uehementius oppugnata, longe plures ad martyrium perducti sunt, ut ex cleri, & Lugdunensis, & Smyrnenensis litteris perspicue animaduertimus. Fuit porro Alexander Seuerus Mammeus animo, a Christianis non alieno: in consilium tamen adhibuit infensissimos aduersarios fidei nostrae: in quibus unus potissimum erat Domitius Ulpianus, iuriscōsultorum, ut uocant, coriphæus: qui uetera impiorum principum, Neronis, Domitiani, aliorumque rescripta pro cōsulibus prouinciarum edidit, ut ex ijs illi suum in Christianorum

Christianorum cæde officium æstimarent. Factum est igitur,
ut eo etiam imperante, cum Roma, tū in provincijs mul-
ta Christianorum millia pro Christi gloria dimicando,
caderentur: & ubique terror, mina, supplicia, cruciamen-
ta, carcer, catastra, equulei, unguis, & omnia omnium
tormentorum genera, ut in alijs acerbissimarum oppu-
gnationum tempestatibus, contra nostros adhiberentur.
Sed, Alexandro Seuero mortuo, crudelior longe immani-
tas erupit. Maximinus enim, furenter se se effudit in om-
ni seuitia contra Episcopos præsertim, & sacerdotes: ve-
rū breui potitus imperio, cursum non confecit nefarij
sui conatus. Philippus vero Cæsar, qui & si Christianæ
religioni nomen palam dedisse, ecclesiæq. suos fasces sum-
misisse dicitur: augustalis tamen maiestatis imperio
nunquam usus est ad nostrorum defensionem. At ei De-
cius cum successerit, implacabili furore elatus, præ odio,
quo vehementi contra illum, pietatis Christianæ colentē,
exarserat, acerbissimè cōtra nostros se gessit. quamobrem
toto terrarum orbe stragem illorum, longe maximam
edidit, summa cum testificatione teterrimæ crudelitatis
sue: quæ multo grauior, atque in re Christiana importu-
nior extitit; cum carnificina sua satellites, ministrosq. ha-
buerit in primis iniquissimos, & urbis præfectos, & pro-
uinciarum Præsides, Datianum, Quintianum, Prome-
tum, Gallum, Valerianum, cæteraq. id generis portenta.

Iam vero Galienus Augustus superiorum tyrannorum,
qui sua aduersus Christianos immanitatis pœnas dede-
runt, exemplis deterritus, aliqua moderatione uti cœpit:
edictumque de cœmiterijs recuperandis proposuit: atque
illius quidem exequendi curam Aurelio Cyrenio delega-
uit: qui Christianorum causa nihil fecit tamen. Quine-
tiam Eusebius monachus, quoriam Casarium Diaco-
num, et Iulianum presbyterum, martyres in sepulturam
tradidisset, ad martyrium pertrahitur; ac multi prate-
rea fidei accusati, varie excruciat, capitis damnantur.
Quæ sane res argumento est, cum illius edictum inane
fuisse; tum appugnationem, contra nostros susceptam,
non plane desisse. Verum si intollerabilia, & audita e-
tiam horribilia videntur, quæ Nero, reliquique fidei ho-
stes egerunt: certe fera immanitate illos omnes supera-
uit vnus Diocletianus, ex omni impietatis collusione
conglutinatus. Is rem christianam infestissimo animo
decem ipsos annos oppugnavit: qua oppugnatione ut nul-
la alia diuturnior fuit, sic longe ceteris omnibus ea im-
manior. Iussit iste, homines Christianos metu non so-
lum, ac terrore ad idolorum cultum induci; sed etiam
ad aram pertractos, per vim adigi; ecclesias praterea
ubique euerti; libros inflammari; rerum sacrarum
monimenta conuelli; Episcopos, & sacerdotes contruci-
dari; omnes denique cuiusvis ordinis, atatis, conditio-
nis, &

nis, & loci homines, qui idola colere recusarent, omni inter-
tatione occidi. Quo factum est, ut praeter eos, qui
partim in insulas relegati, partim ad metalla dam-
nati sunt, septem & decem millia hominum Christia-
norum diuersis in provincijs extiterint, qui triginta die-
rum spatio martyrium obierint. Immo uno die tan-
tum, qui dies fuit Natalis Christi Domini, viginti mil-
lia pro fide incendio combusta sunt: urbes vero, & oppi-
da, saepe tota, quia in fide permanerent, inflammata
animaduertimus iussu tyranni istius, Deo bellum indi-
centis. Leges praeterea quam funesta, ab eodem promul-
gatae contra nostros, tamquam perduellionis reos? adi-
ta item quam dura? quam iniqua? quam impia? con-
uicio, omnique maledictorum genere sacrosancta vio-
labatur religio: omnibus vero, quales quales essent, qui ab
illius cultu desciscerent, praemia proponebantur amplif-
sima. Rursus supplicia ecquae tandem? inaudita quidem
atque eiusmodi, ut non esset certe aliquid ultra, quod
progredi illius crudelitas posset. At vero quasi iste vnus
non satis esset, qui rem christianam tam vehementer vn-
dique perturbaret; imperij, atque impietatis socius ei a-
diungitur Herculus Maximianus, homo tum immanita-
te barbarus, tum natus, et instructus ad omne uel audax
facinus. Itaque toto terrarum orbe vis, nostris inimica,
excitatur; pericula, & insidiae intenduntur, cruciamen-

ta statuuntur; nihilq. non agitur, ut diuina religionis
monimenta, ac vestigia, ad insignem diuinorum benefi-
ciorum memoriam impressa, in posterum nulla rema-
neant; & omnia denique rei Christianæ ornamenta con-
cidant, & obliuionis tenebris obruantur. Huc profecto
cum Maximiani conatus omnis spectaret, tum Diocle-
tiani etiam: qui præ odio nominis Christiani, ut passionis
dominicæ, ad quam temporum, et ætatumq. supputatio re-
ferebatur, epocham, præter cetera deleret, a regni sui prin-
cipio annos numerari iussit. Omni igitur ope, summaque
contentione, trecentis iam ipsis annis, cum populi Chri-
stiani, religionisque interitum principes impij teterrimè
machinarentur; ad rem nefariam, quam totis viribus
moliebantur, nõ solum imperij sui amplitudine vsi sunt,
verum etiam peruersitate hereticorum hominum: qui
singulis ecclesiæ ætatibus, iam inde ab initio, obstinatè
operam dederunt, ut hæresum suarum commentis, qua-
si venenatis telis, res nostras & insicerent, & labefacta-
rent. Vix enim primùm ab imperatorum contaminata
omni scelere superstitione contra ecclesiam exorta est bel-
li tempestas; cum procellas, fluctusque maximos etiam
commouerunt veritatis catholicæ hostes, Menander, Sa-
turninus, Basilides, Ebio, Carpocrates, Cerinthus; quos
non longo intervallo secuti alii sunt, auctores, ducesque
seditionum, Valentinus, Ptolomæus, Heraclio, Secun-
dus

na religio
orum bene
ulla rem
ament a cu
Tuc profeti
um Dico
ut passio
putatio
gni sui pri
summaq
puli Cor
i teterrim
tis viribu
e rsi sumi
um: qui
obstinate
ntis, qua
abefacta
taminata
ta est be
mos etiam
ander, Sa
thus; qui
duces qui
lio, Secun
dus

us, & Marcus quidam: post hos Bassus, Cerdo, Mar-
cio, eiusque discipulus Apelles. Ac postea quidem ali-
quanto, cum Decius scilicet, res Christianorum opibus
imperij ardentem, & obnixè oppugnare aggreditur; eo
circiter tempore derepente oboritur heresum aliarum
incendium: quod sanè uehemens admodum fecerunt Ca-
taphryges, Montani, Priscillianista, & deinceps Sabel-
liani, Praxeani, Floriani, Chiliasta, Samosatani, Pho-
tiniani, Manichæi, & reliqui impiarum sectarum ho-
mines. At demum tot post sæculis, Dei munere & bene-
ficio sedatis hostium motibus, restinctisque heresibus,
cum populus Christianus, Constantino Magno Impe-
ratore, pace & tranquillitate uteretur; ecce heresis
Arianæ scintilla, quæ licet aliquando compressa, exar-
sit tamen post illius religiosissimi Principis obitum illi-
co in omnibus terrarum partibus: nec breui extincta
est. Face igitur impietatis huius accensa, Imperatorum-
que aliquot, Arianæ sectæ studiosorum, furore uehemen-
tius excitata, nihil tam immane fuit, atque adeo hor-
rendum, quod summa animi Christiani virtute nõ per-
tulerint fidei catholice defensores. Roma in exilium
pellitur Liberius Pontif. Maxim. Felix, qui successerat,
necatur. Pictauis in Gallia Hilarius, & in Italia Ver-
cellis Eusebius, Mediolani Dionysius, & Treueris in
Germania Paulinus, Eustachius, immunerabilesque

in omni prouincia Episcopi, e sedibus suis eijciuntur. Athanasius autem Alexandrinus, orthodoxa religionis propugnator acerrimus, dementia Ariana fluctibus quoties agitatus? quid non perpeffus? verum multis opus non est; ubique sane gentium omnis carcer completur Episcopis, & sacerdotibus, recte fidei doctrinam defendentibus: templa euertuntur, altaria disturbantur, & omnia plena cruoris catholicorum. Ne quid uero ad impietatis nervos, roburque deesset; Seleucia, Isauria, Arimini, Mediolani, alijsque in oppidis factiosissima coguntur synodi: quibus per vim ac fraudem damnata catholica, apostolicaque fide, optimi quique Episcopi, & doctissimi quique viri, recte sentientes, exilio, aut certe morte mulctantur. In Africa rursus Donatista heretici turbulentas seditiones, & motus maximos concitarunt; caedesque prater ea indignissimas aliquando fecerunt, suis usi circumcellionibus: qui dementsima temeritate precipites, impietatisque furore elati, sacra Dei templa omni occidione polluerunt: libros diuinarum litterarum, volumina ecclesiastica, ecclesiasticamque suppellectilem, & catholicorum basilicas inflammant. Sed et aliud bellum in Persia, Iudaeorum perfidia contra nostros conflatum. Saporius enim rex, ut pote homo barbarus, ac plane ferus, cum per se satis odio aduersus Christianos incensus, tum ad id incitator

citator factus a Iudais, qui pra inuidia religioni Christia
na infensi esse solent, commolitur omnem machinam ad
labefactandum, & euertendum castissimum pietatis
diuina cultum. Primò tributa grauias, & valde im-
moderata nostris imponit: deinde publicanos certos sta-
tuit, qui, pecunia auidi, atque appetentes, acerbissime
ea exigant; ut & horum acerbitate, & nummorum
difficultate coacti, Christi Iesu fidem desererent. Post,
cum id a se frustra tentari videret, ad immanitatem
longius progressus, Episcopos, & sacerdotes contrucida-
ri, ecclesias dirui, earumque thesauros, augustissima-
que monumenta in publicum proferri iubet. Neque sa-
ne tanta nequitia contentus, ad sua crudelitatis cumu-
lum miros cruciandi modos adiunxit. cumque primò
solos fidei doctores necari voluerit, demum ad hoc demen-
tia venit, ut omnes, qui se Christianos esse profiterentur, ua-
rie excruciatos, capite demum plecti edixerit. Nota ve-
ro est, ac peruulgata in omnibus prouincijs crudelitas im-
manis, et importuna Iuliani, vel Idoliani potius, qui mor-
tuo Constantio, Imperator creatus, capitali odio contra
Christianos accensus, deposita clementia, quam adolescens
induerat, cum indies vehementius fureret, omnibus mo-
dis illos oppugnauit. Quo igitur facilius rem Christia-
nam euerteteret, Iudeos primo contra nostros concita-
uit: tum Episcopos inter se commisit, admirabilique

vafricie bellum inter eos civile, atque intestinum confla-
uit: post, bonarum artium studijs uniuerso populo Chri-
stiano interdixit. Neque ipse tantum horrendis supplicio-
rum generibus fidei cultores excruciauit, verum etiam
prouinciarum praefectos, quos omnia barbara immanita-
tis exempla contra nostros edere cognosceret, non modo
nulla poena coercuit, sed amplissimis honoribus, dignita-
tibusque ornauit. Factum ergo est, ut illi grauius, atque
adeo tatrius, quam unquam antea factum sit, nostros
affligerent. Nec vero est, cur pluribus scribatur istius
nefaria impietas; praesertim cum eius & vota, inique
acta, & detestabilis a fide defectio, & omnis contra po-
pulum Christianum pugna, duabus Gregorij Nazian-
zeni praclaris concionibus exponatur uberrime. Ex-
tincto misere autem Iuliano, data est ecclesiae pax, ad
breue quidem tempus; quippe cum paulo post saui exti-
terint turbines a Valente Imperatore: qui, sectae Arianae
furore inflammatus, catholicos varie, vehementerque
exagitauit. Is porro, lege contra illos lata, neque The-
mistii philosophi graui oratione commotus, nec Valenti-
niani fratris maximis reprehensionibus, & acerbissimis
a proposito deterritus, rem eo deduxit, ut cum Gothos,
barbarum, immanissimumque hominum genus, impie-
tatis Arianae labe, qua ipse plane inquinatus erat, infici
maxime & voluerit, & studuerit; illud optimo iure,

ac merito affirmare liceat, grauiſſima quaeque detrimen-
ta fuiſſe per illū catholicis importata. Gothi enim, duce,
atque a deo rege Halarico, in omnes pene terras fuſi, ac di-
ſperſi, non eſt facile explicatu, quot, & quamuis miſe-
rijs cruciatibusque diuexarint illas nationes, qua illum
pietatis pleniffimum, recte fidei cultum, tuerentur. Ea-
demque amentia accenſi Vandali, ſummo atrocitatis
ardore, irrumpunt in Hiſpanias, & Africam: omnia
diuina, & humana permifcent: Episcopis & ſacerdoti-
bus manus violentas afferunt: ſanctorum martyrum
baſilicas diripiunt: ſacros libros exurunt: ſacris palliis,
& veſtibus ſibi veſtimenta conſciunt: cuncta denique
complant, cade ac ſtrage. Sed alia item gentes, & illa
quidem ſceleris etiam Ariani furis concitata, precipi-
tesque odio nominis catholici, accenſa quoque omni gene-
re cupiditatis, in aliis multis, quas per vim occuparant,
imperij Romani prouinciis nefaria quaeque audaciſſime
aggrediuntur, quibus peſtem, atque interitum rei catho-
licae machinentur. itaque toto pæne terrarum orbe, affli-
ctiſſimis illis temporibus cum direpta, vaſtata, diuexa-
ta, & inflammata omnia ſint; tum omnes etiam om-
nium penè atatum, generum, locorumque homines, ſan-
ctae fidei, diuinaque religionis colentes, atque in primis
ſacerdotes, diaconi, & ceteri clericalis ordinis horribi-
lem in modum torti, in exilium pulſi ſunt, aut necati
crudeliter.

crudeliter. Iam vero in Grecia quàm turbulenti motus? Et qui tumultus contra ecclesiam? Sed res in promptu est, ac enucleate perscripta satis alijs nostris litteris. Nec vero prater eunda silentio esset, sempiterna illa, Et truculenta admodum, ab Arabibus, Mahumetanisque in Hispania, Corduba potissimum, commota contra nostros oppugnatio: sed sancti Eulogij martyr, qui omni prope dimicationi interfuit, libris cum fusius enarretur, nihil iam attinet, hoc loco alia explicare, prater illa, quæ ab eodem sumpta, in Martyrologium nostrum retulimus. His igitur tam infestis, ac omni diritate terribis aduersarijs, perpetua Et ardenti contentione restitit præclara virtus, atque eximia martyrum, Et virorum sanctorum: à quibus, Et pro fide, Et pro religione contra omnes omnium insidias, vim, tela, furorem, calliditatem, Et falsas maleque coherentes rationes suscepta est omnis dimicatio. Atque ea quidem constantissime ita suscepta est, ut, iam tot sæculis, ingenti armorum contentione, omnique vario Et acerrimo conatu oppugnata ecclesia, ope in primis, Et auxilio Christi Iesu, à quo edificata Et per eos defensa non solum sit, verum etiam ornata, aucta, amplificata, atque propagata latius. Hic si primo spectamus defensores Et propugnatores, ne cogitatione quidem, nedum enumeratione percensere possumus infinitam vim innumerabilium

bilium virorum, quos in omni Europa, Asia, ceterisque orbis partibus, perturbatissimo quoque rei Christianae tempore, Deus excitavit ad pugnas, concertationesque pro fide subeundas. Plena est Africa, inquit Augustinus, & referta omnis ubique terrarum, provincia martyribus: neque fere locus usquam est, ubi aliqua non extent monumenta generosa cedis, pro Christi gloria tollerata. Si vero curricula intuemur virtutum, quibus dicitur est; varia illa quidem sunt, & multiplicia, per sanctissima religionis campum, & per fidei testificationem decursa. neque enim solum admiranda fortitudinis, summa constantia, & patientia incredibilis vestigia in eorum certaminibus impressa videmus; sed etiam religionis, innocentia, integritatis, modestia, rerum humanarum despicientia, pia liberalitatis, misericordia, iustitia, & reliquarum Christianarum virtutum; ad quarum imitationem se contulerant, exempla cernimus, mirifica illa certe, quibus saepe inflammata hominum multitudo, secuta est eundem vitae cursum. Si rursus, contra quos pugna & suscepta, & confecta est, animadvertimus; hostes tam varij sunt, atque tales, quales sane narraimus, nempe homines, ad omnem crudelitatem excogitandam, acutissimi, ad pessima quaeque audenda impudentissimi, & ad necem inferendam, perniciemque acerri-
mi. Qua

mi. Quæ sane res omnis cum ita se se profectò habeat; nemo quisquam est, qui velit martyrologij rectam, perfectamque rationem inire, quin sentiat, plurimo otio, diligentia summa, & exquisitissima doctrina, peritiaque usu maximo opus esse ad illius explicatam descriptionem. Cadunt enim in id quidem genus per multa, quæ difficultatem non minimam pariunt, primò scilicet martyrum & nomina, & numerus; deinde locus tempusque martyrii; post item, admiranda illorum virtutes, ac res gesta diuinitus, cum singulari pietatis defensione coniuncta; tum præterea tæta aduersariorum, hostiumque qui complures enumerantur, crudelitas, inaudito varioque cruciatuum, & suppliciorum genere ostentata. Atque nomina quidem eorum sunt, non solum sæpe per aliquos pronunciata non recte; verum etiam aliquando in martyrologiorum tabulas à nonnullis falso relata. Numerus autem est omni ratione plane infinitus, etiam si in singulos dies quinque millia martyrum, quemadmodum plerisque placet, adscripseris; non summa tamen, qui & ubique gentium, & turbulentissimis quibusque ciuitatis Christiana temporibus, martyrii cursum pro Christi gloria confecerunt. De loco etiam sæpe in tanta codicum corruptela, itidem ambigitur, ut de tempore, quo martyrium subierint, aliqua extat scriptorum dissensio. At sanè vero quotus quisque est,

que est, qui dicendi, aut certe scribendi copia praestantissimi-
mus se satis digne pro meritorum ratione commemorare,
nedum celebrare posse arbitretur res, quas viri, eo di-
uino robore, iis pietatis radicibus, fidei causa egerunt?
Nae ii quidem sunt, qui nec animi, neque corporis labori-
bus defatigati, nec vero vi tempestatum, neque concur-
su cruciamentorum unquam labefactati, atque conuul-
si, nihil non firmissime, ut narratum est, pertulerunt di-
uinae religionis nomine. Ii porro, vita, & moribus, cum e-
uangelii disciplina congruentes, dum in terris essent, stu-
duerunt, maxime ferre opem miseris, praeberere perfugium
afflictis, tribuere misericordiam perculsis, beneficiis iuua-
re quàm plurimos, bene de vniuersis promereri. Christi
autem Iesu amore illo immenso flagrantes, toto animo, to-
taque mente in religionem defixi, quaecumque in hac vita
sunt, omnia fluxa, caduca, angusta, mortalia, & tam-
quam inanitatis plenissima contempserunt, pro nihiloq.
putarunt, ea tantum contemplati, quae diuina sunt, quae
caelestia, quae sempiterna. Ac demum in Christi stadio lu-
ctati, grauibus certaminibus, praclare obeundis, cum spe
et acula praeberint summarum virtutum, quibus idolo-
rum cultui, aditum, Deo iuuante intercluserunt; tum
praclarissimum posteris nonimentum reliquerunt ve-
rae, germanaeque pietatis: quam aduersariis repugnantibus,
palàm testificati sunt, & cruciatibus, & sanguine
profuso.

profuso. Quamobrem meritis ornati amplissimis, pleni religionis officijs, summaque martyrij laude florentes, iam ea vita aeterna perfruuntur, quae uere vita nominanda est. Quanta igitur vis orationis opus est ad res eorum gestas, laudesque enucleate perscribendas? Nec uerò res itè faciles ad explicandum sunt, quas truculenti fidei hostes tam uarias atque adeo cum omni immani iniuria coniunctas, uel occulte, uel aperte commoliti sunt: neque praeterea funesta illa arma, quae ad omnem perniciem perpetuo adhibuerunt, enarrari splendide posse uidentur. Quamobrem operosa res est, ardua, atque perdifficilis plane, ut proposui, omnis martyrologij tractatio. Et uerò illud etiam ad ceteras difficultates accedit, quod cum descriptionis huius cura concredita olim fuerit uiris, praestanti & pietate, & doctrina ornatis, quales notarios illos septem fuisse accepimus, quos iam a nascentis usque religionis christianaë initio, Pötifices sanctissimi, primum Clemens, deinde Antherus, tum Fabianus, post Iulius, demum Urbanus rebus beatorum martyrum conscribendis, aliisque scriptionibus ecclesiasticis praefecerunt; eorum clarissima lucubrationes, toto illo de genere ad posteritatem monumentis prodita, varijs afflictæ rei christianaë publicæ temporibus, magna ex parte interierunt; cum bibliotheca dedita opera incensæ ob eam causam sint, & martyrum tabula ab impijs aliquando abrepta,

pta, atque inflammata. Vetitum quoque est inter dum
edictis principum, quos a fidei cultu alienos persecutus
equidem sum, litteris mandari res, quas nostri pro reli-
gione fideque gesserint: proinde illud etiam saepe euenit,
ut de ijs nonnumquam scriptio extet plane nulla. Ac por-
ro item si qua tabula de martyribus, uel notariorum,
uel aliorum, qui diuine factis eorum, egregijsque dimi-
cationibus interfuerunt, industria recte cōfecta usquam
extiterunt; fieri potest tamen, ut arte adhibita, & ve-
teratoria plane quadam, hereticaque sane deprauan-
di ratione, illas ipsas, uel corruerint, uel falsis narra-
tionibus referferint, qui a ueritate catholica aberrātes,
illud obnixē faciunt, ut commenticijs tabulis, & libris
nomine aliquo insigni confictis, atque apocryphis fal-
lant, ac decipiant imperitam multitudinem. Isto-
rum certe fraudi, & dolo obuiam itum est sacro cano-
ne, quem summus pontifex, idemque sanctissimus Ge-
ladius in Concilio Romano tulit. Erant enim eo tem-
pore ab hereticis, uel ab alijs fidei christiana aduersa-
rijs parum conscripta grauitē, aut aliqua ex par-
te uitiose contexta, aut profectō mendosa plane fa-
cta, fictaue potius res martyrum gesta: cuiusmodi
res Georgii, Quirici, & Iulitta illo ipso Pontificia
canone censentur. Sanctarum præterea, Margare-
tæ, Barbaræ, ac sanctorum etiam aliorum, res ue-
re,

re, fictis quoq. & adumbratis rebus contaminat & pu-
tantur graui, constantiq. patrum iudicio. Sed huius lo-
ci non est, omnes meminisse, cum praesertim certis notatio-
nibus, martyrologio adiunctis, id praestare studuerim, ut
potui maxime. At mirum profecto non est, nec esse debet, si
illi, ut neruos, & artus veritatis catholicae conciderent,
tale quicquam in martyrum gestis ausi sunt; cum san-
ctorum item patrum volumina utpote Athanasii, Cyril-
li, Augustini, ceterorumq. de industria mendis inquina-
rent, ut ex illis, sic deprauatis, subsidium sibi callide com-
pararent ad tuendos errores suos. Sed de hoc satis. Venio
ad reliqua incommoda, quae afferre poterant ancipitem
difficilemque curam martyrologij scribendi; cum mul-
ta alia, praeter notariorum monumenta, etiam intercide-
rint, unde magna ad illius descriptionis genus adiumenta
subministrabantur. Primum ubi nam fasti illi ecclesiae,
quos municipalibus gentium solemnitatibus obiectos o-
lim esse ex antiquissimo rei ecclesiasticae scriptore, Tertul-
liano accepimus? ubi dyptice sanctorum episcoporum? ne-
que profecto hodie usquam sunt priscae illae tabulae, quibus
& in omni Africa, ut ex Cypriani epistolis animaduer-
ti licet, & in omni quoque prouincia, primis illis tempo-
ribus, dies notabantur eorum, qui martyrio coronaren-
tur. Libros praeterea desideramus, quos de martyribus
Origenem, Apostolorum aetate supparem, confecisse, me-
moriam

moria proditum est. Peruetus item illud martyrologiū,
quod à Pontifice Romano, ex Aquileia urbe sanctissi-
mo cuidam Episcopo missum, Ado Treuerensis adhibuit,
nullum hoc sane tempore extat. Immo quod maximi ad
martyrologij institutum intererat, perpauci, aut pene
nulli inueniuntur codices quæstionum, quas, per illorum
temporum iudices de martyribus modo quodam singula-
ri institutas, a forma, quæ iam nunc in iudiciorum usu
posita est, longe dissimiles, planeque diuersas fuisse appa-
ret. Ex illis enim si minus tota, magna certe constat vis
ac ratio, quæ sub rectam martyrologij descriptionem cadit.
Næ ego his maximis difficultatibus, ac varijs quidem
ab scribendi martyrologij proposito reuocari poteram:
sed valde etiam in primis deterrebar, quòd cum viderẽ,
& multos Latinos homines exquisita doctrina, spectata
pietate, & religione, summosque viros, Prudentium,
Isidorum, Adonem, Vsuardum monachum, Acam Epi-
scopum, Vigilium diaconum, Florum, Vandalbertum, &
Gracos etiam, Eusebium Casariensem, Ioannem Dama-
scenum, Leontium Cyprium, Simonem Ligothetam, ce-
terosque in hoc genere esse magna cum laude versatos;
mihi ipse conscius etiam non posse me neque ingenio, nec
diligentia, neque assiduitate tandem assequi, quod ag-
gredi cupiebam, & optabam quidem certe. Verum sa-
ne, dum in ancipiti deliberatione essem, victus denique

c in primis

in primis beneficij, quo sanctitas tua me ornavit, magnitudine, non dubitavi suscipere rem tantam, quantam sane gravissimam, infinitisque partibus, ut dixi, difficilissimam animo cernebam. Deinde cogitanti mihi opus, quod aggrediebar, quam necessarium, quam utile, quam cum Protonotarii munere congruens, venit in mentem subuereri, ne esset maius in omittendo desidia crimen, quam fuit audacia in suscipiendo. Accedit etiam causa, qua me, interdum languescentem, non parum incitavit. in tanta enim eorum improbitate, qui à fide catholica, catholicisque institutis disidentes, ore durissimo audent hoc tempore nefariis scriptis, impudentissimisque mendacijs sacras rerum ecclesiasticarum tabulas, annalesque contaminare, cum perspicerem per eos tanta improbitate, atque detestabili scelere lædi, violarique ecclesie maiestatem; ego sane, & si parum ingenio possim, animi tamen ardenti quadam ad bonum publicum propensione inflammatus, liberale esse putavi, & Christiano homini conveniens, si quod studium, ullo unquam tempore, in doctrinis ecclesiasticis posuissim, id omne eo diligentius conferre ad martyrologii rationem: quam ad uersarii commentitijs argumentis, & confictis opinionibus oppugnare tantopere contendunt. Sed est etiam alia, vel iustissima, quam plurimi facio, causa, quam obrem ad hoc opus capeendum non inuitus accesserim.

Atq.

Atq. illa quidem est, tua scilicet ista egregia vere Ponti-
ficia, & GREGORII Pontificis sanctissimi nomine di-
gna, planeq. diuina voluntas: qua sanè in omnes pracla-
re agendi partes ipse excitatus, id impense curas, uel ela-
boras potius, ut rem christianam, ubi amissa est, recupe-
res, ubi afflictâ restituas. In qua quidem re perficienda,
quoniam & presidij, & roboris, & adiumenti plurimū
positum esse iudicaras, si Roma, unde in omnes gentes ca-
tholicae fidei doctrina, & disciplina, disseminatur, castissi-
morū, morū seminaria institueres, atq. excitares: ubi ex-
terarū gentiū adolescentes alerentur ad sanctissimâ reli-
gionis fructus, toto terrarum orbe serendos. Quare semi-
naria duo, & illa quidem nobilissima, per te in urbe iam
sunt non instituta solum, sed diligenti etiam studio excul-
ta, unum Germanorum, alterum Graecorum. Vix dici
potest, Gregori Pontifex, his utriusque seminarij non so-
lum initijs, sed progressionibus factis, quàm magna, atq.
penè explorata spc sint boni omnes: qui summa, & opti-
ma quaq. a te potissimum expectant; cum tuae cogitatio-
nes omnes, & pontificiae vigilie in re Christiana bene ge-
renda, recteq. constituenda, atq. adeo propagāda latius,
consumantur. Iam porrò Germania, quae ab eo vsq. tem-
pore, quo primum fere oborta est lux euāgelij, fidem Chri-
stianam susceperat, postea partim ad idolorum supersti-
tionem desciscēs, partim haresis deinceps Ariana circum-

fusa tenebris, ad lucem reuocata est vigilia illa pracla-
ra, & singulari Gregorii Tertii Pontificis Maximi: &
Gracia pariter, Gregorio Decimo Pontifice, Lugduni in
frequentissimo Patrum cōuentu, ad sacrosanctā ecclesiā
catholicā Romanā societatem redijt: quam, toties san-
ctissimo concordiaē fœdere conciliatam, saepe itidem ante
resciderat. Id plane ipsum cum de hac, tum de illa recupe-
randa sperare licet, bene iuuante Deo: qui exulceratis
iam rebus, grauissimisque temporibus te Pontificem de-
dit, & Gregorium Pontificem: de quo communis est om-
nium consensus, fore scilicet te eum, qui & beneficijs istis
tuis Pontificijs, quae maxima Nationibus, Regibusq. con-
fers, & legationibus in omnes partes missis, & propaga-
tione seminariorum, & doctrinarum ecclesiasticarum
studijs excitatis, & synodis prouincialibus, per internun-
cios etiam apostolicos, stato quoque tempore, in omni pro-
uincia more maiorum coactis, & ubique conformatis
ecclesiasticā antiquā disciplinā Romanā moribus, verā
Dei pietatem dissemines in omnes vel disiuētissimas gē-
tes. Sunt in Asia Christiani homines, multis regionibus
late diffusi, utpote Syri, Armeni, Iacobitae, & reliqui mul-
ti: qui, procul admodum a nobis remoti, atque à nonnul-
lis fidei catholicae institutis, praeceptisque alieni, quibus
cum si collegij, aut seminarij, beneficiique alicuius aposto-
lici, ut cum Graecis, & Germanis, Romae aliqua initur
ratio,

ratio; ambigendum etiam non est, quin, iam diu aber-
rantes, in viam, Dei in primis ope, redeant: id quod & In-
nocentio Tertio, & Eugenio Quarto, Pontificibus Maxi-
mis, fecisse proditum est. Sed hic locus me admonet, ut
paululum digrediar ad rem, quam in concilio Viennensi
agitatam, ac deliberatam, Clemens Quintus Pontifex,
cum ere Christiana publica esse censuisset, decreto perpe-
tuo constituit. Res igitur eiusmodi est, & accommodata
egregiis istius tui Pontificij animi consilijs, ac diuinis.
Flagrabat Clemens, pro sui Apostolici muneris cura, de-
siderio incredibili religionis in omnes nationes, praesertim
a fide auersas, propagandae: ad quam rem conficiendam
cum opus esse intelligeret interpretatione, & tractatione
sacrarum litterarum; tum rursus plane etiam uidebat,
quod rei christianae causa cupiebat, praestari facile non
posse, nisi dono, munereq. cognitionis linguarum. itaq. con-
stitutionem de magistris tulit, qui, non solum ubi Ponti-
fex Romanus sedem, domiciliumq. haberet, sed etiam Bo-
nonia in Italia, Parisiis in Gallia, Salamantica in Hispa-
nia, et in Britannia Oxonia, linguas docerent, hebraeam,
arabicam, et chaldaeam: ut, hoc etiam comparato ad iumē-
to, ad exterarum gentes euāgelij lux dimanaret. Quam
obrem, Pater sanctissime, quod praclare de Christi regno
salutariter propagando cogitas, quod de nationum colle-
gijs, seminarijsq. egegie agis, eos inde fructus capies, quos

uberrimos ecclesie causa cupis, si, quod ipse omnium opti-
me intelligis, in ijs, ut in academijs Clemens idem ponti-
fex censuit, studia prater cetera excitantur earum lin-
guarum, quae utilissima sunt, ubi homines aliena lingua
ad fidei catholicae doctrinam instituuntur; uel ubi datur
opera, ut euangelium praedicationis propagetur. Hebraea
enim lingua, patrum iudicio, sancta illa quidem est; chal-
dæa ad mysteria explicanda, utiliter praestans; at arabi-
ca, cum eius usus late pateat, & ad omnes fere populos
Asia pertineat, prodesse multum potest ad illam fidei no-
strae propagationem. Quã ob causam Honorius Tertius
Pontifex, ex arario publico aliquam pecuniam uim eroga-
uit in uictum, cultumq. adoleſcētum uiginti, qui a se Pa-
risios missi, arabice perdiscerent. Ea igitur uia sunt, ea ra-
tiones: quas sane optimas ab sanctissimis uiris, Pontifici-
bus Romanis adhibitas olim, ipse iam ista tua admiran-
da pontificia sollicitudinis constantia dum restituere stu-
des; spem magnam concitas purissima & castissimaq. pieta-
tis, ubiq. & instauranda, & amplificanda. Atque in ijs
quidem ipsis; quae tibi plurima comparasti, ad eam rem
conficiendam praesidijs, illud non in minimis ponendum
est, quod antiquorum patrum, quos & Græcos, & Lati-
nos, ecclesia sibi pepererat, ueritatis patronos, scripta, &
monimenta, aut temporum iniuria, aut aduersariorum
scelere corrupta, sapientissimorum hominum, & gra-
uium

uuum uirorum diligenti industria corrigi, eademq. cum
docte, tum religiose emendata, & ad pristinum ueritatis
splendorem plane restituta, Roma in primis edi, ualde
admodum cures, ut in qua urbe primum ab Apostolorum
principibus, Petro, & Paulo, sata Dei religio, in omnes
terras se se diffuderat, inde in lucem prodeant ii patres:
qui uirtutum ornamentis praediti, adiuuentisque sacra-
rum doctrinarum, quasi diuinis armis, instructi, pro re-
bus nostris fortissime dimicarunt. Et si igitur, ut unde di-
gressus sum iam redeam, tantis ego difficultatibus primo
deterritus, ab inscriptione martyrologii deduci facile pote-
ram: tamen & causis adductus, quas paulo ante attu-
li, & tuis istis praclaris beneficiis, quae ad ecclesiae amplitu-
dinem referuntur, incitatus in primis, malui suscipere,
quam omittere rem, quae omnium iudicio non modo, ut
dixi, utilis, et necessaria, sed aliqua ex parte sanctissimis
conatibus tuis accommodata uidetur. Nam cum ad Gra-
ciae conciliandae causam, omni salutari actione, & semina-
rii graeci institutione ipse incumbas, habui eam in contexu
do martyrologio rationem, ut, quoniam in ceteris martyrolo-
giis latinis graecos martyres, magnam partem, abesse uiderem,
illos in eo adscriberem. Idque feci, ut cum isti tua pontificia, quam
erga Graciam ostendis, uoluntati obsequerem maxime, tum
etiam ut gloria satisfacerem ueteris ecclesiae graecae, quae, olim
in catholica fidei officii permanens, & uirtutum gloria

florens, sicut clarissima illa ecclesia lumina, Athanasium,
Basilium, Nazianzenum, Cyrillum, & alios, in religione praestantes,
peperit: ita infinitos martyres habuit, qui in summis
illis oppugnationum procellis pro fide, proque gloria Christi
res gesserunt, ad sempiternam pietatis laudem, memoriam
que insignes. De Germania praeterea, & aliarum exterarum
prouinciaram martyribus, quantum in me fuit, idem
praestare contendi; ut & haec, & Graeca natio, aliaque gentes,
apud quas, praecleara sanctorum martyria extitisse,
martyrologij huius litteris proditum est, suorum martyrum
rebus, diuine gestis, atque virtutibus excitata, agnoscant
fide maiorum suorum; ac qua, erroribus prolapsa, descuerunt,
redeant ad gremium ecclesiae. Itaque hoc animo ego iampridem
martyrologij tractationem aggressus, demum, Deo iuuante, confeci.
Vellem equidem, atque optarem, me praestitisse opus dignum
ecclesiae, sanctissimoque nomine tuo. Id ego profecto conatus
obnixus sum: sed quid assecutus plane sim, ipse non video,
aliorum sit iudicium. At vero tamen dicam, quod sane nolim,
michi neque arroganti, nec ostentationis vitio unquam obijci,
me scilicet pro ingenio mei, quod per exiguum esse sentio,
tenuitate diligentiam, atque industriam non mediocrem
contulisse ad res martyrum, tum conquirendas, tum
scribendas etiam aliquo orationis cultu. Etenim si iura,
leges, historiae, monumenta temporum, philosophiae
scientia, artiumque liberalium disciplina
latino

latino sermone luculente a magnis viris explicari solent;
certa quæ ad ecclesiæ annales, quæ ad martyrum res ge-
stas enarrandas pertinent, illa quidem dignissima sunt
linguæ latinæ splendore. Eamq. ob causam optimo iure o-
lim, ut narraui, non cuiusuis ordinis homines, sed viri ec-
clesiastici spectata doctrina, & virtute delecti sunt, nota-
rii ad id scribendi genus, quorum religiosa de rebus eccle-
siæ scripta, ac monumenta, usq. adeo præclara extitisse di-
cuntur, ut non auctoritatis solum pondere, & utilitatisque
robore, sed etiam ceteris paribus, lucubrations alio-
rum longe superarent. Nec vero a reipublica Christiana
rationibus alienum esset, quales illi fuerant, tales his tem-
poribus, qui catholice ecclesiæ annales, res Pontificias, hi-
storias sanctorum, atq. omnia deniq. quæ ad pietatis mo-
res, & instituta pertinerent, litteris mandarent; neq. Ro-
mæ solum, sed in omni fere Archiepiscopali diœcesi, ut a
uersarijs nusquam in posterum ullus relinquatur locus,
res nostras confictis argumentis contaminandi. Sed hoc
de genere hætenus. In perquirendis autem iis, quæ Christi
nomine martyres gesserunt, quamquam monumenta illa
desunt, quæ dixi, notariorum, codicesq. questionum, id ta-
men subsidium mihi comparavi, ut e priscis ecclesiarum
tabulis, atq. e voluminibus patrû, tam Latinorû, quam
Græcorum, multa, & ea quidẽ certa, ac explorata, mihi
sumerem ad martyrologii scriptionẽ: Sunt enim ubiq. fe-
rè terra-

rè terrarum in nobilissima quaq. ecclesia, & monasterio
instructa lectissimis libris bibliotheca, & archiua: ubi e-
tiam per antiqua volumina asseruantur, religiose graui-
terq. conscripta de vitis sanctorum: quas constanti tradi-
tione, maiorum auctoritate, & diuturno perpetuoq. usu
comprobauit antiquitas. Neque porro dubitandum est,
quin Alexandri, Stephani, Marcelli, Pontificum, Pri-
scæ virginis, Laurentii, Hippolyti, aliorumq. innumerabi-
lium martyrum gestæ res, quæ litteris consignata, in basi-
licarum Romanorum archiuis recõduntur, ea ipsa sint,
quas, a se scriptas, posteris notarii illi septem reliquerunt.
Codex questionum, quæ contra beatissimum martyrem
Sebastianum habitæ sunt, in monasterio Casini montis
extare dicitur. Sancti Marcelli martyris Legionensis hi-
storia in Hispania pie asseruatur: exemplumq. habet qua-
stionum, contra martyres institutarum, non longe ab iis
dissimilium, quas in libro, contra Cresconium S. Augusti-
nus exponit. Idem affirmatur de historiis sanctorum, Fru-
ctuosi, Augurij, Eulogij, & Facundi item, Primitiui, A-
cischi, aliorumq. martyrum Hispaniensium. Est præte-
rea, a vero non alienum, quacumque, uel Latini, uel Gra-
ci de martyribus in ecclesiasticos annales, fastorumq. li-
bros retulerunt, ea aut omnia, aut certe maximam par-
tem, ex libris ueterum notariorum illos accepisse. Ac ne
quisquam quidem est tam rudis, atq. adeo ignarus, quin
intelligat,

intelligat, ab illis ipsis sumpta esse, quædam martyribus, Xy-
sto, Laurentio, Geruasio, Protasio, Agnete, Sotere, Thecla,
Pelagia, in suis libris sanctus Ambrosius luculente nar-
rauit. Idem plane affirmare licet de Adone, Isidoro, Pru-
dentio, Beda, Vsuarado, ceterisque id generis scriptori-
bus Latinis, qui de sanctorum martyrio libros, uel uersu,
uel soluta oratione confecerunt. Neque aliquis inscia-
bitur, Græcos, utpote Eusebium, Damascenum, Simonem
Metaphrastem itidem fecisse: cum præsertim hi, atque
adeo illi, præcipua quadam, ac singularia de quorun-
dam martyrio accurate, uere, grauitateque conscribant.
Iam sane conciones de quatragenta martyribus, de Ma-
mante, de Iulita, Basilius Magnus; de quatragenta
item, et de Theodoro martyre Nysenus frater; ac de aliis
longe plurimis Græci patres habuerunt: quos om-
nes probabile est e notariorum tabulis exscripsisse, qua-
cumque de alijs graecita præclare commemorarunt.
Non enim Romæ solum, sed in omni Græcia, in omnique
prouincia, ut ex pontificia Sancti Fabiani epistola facile
perspicuum esse potest, decreti constitutiq. sunt notarij, qui
res martyrum gestas litteris mandarent. Atqui, et si
eiusmodi notariorum uolumina defuerunt, tamen cum eccle-
siarum libri certissimi, priscaq. tabula, tum patrum sanctorum
uolumina, atq. cetera eius generis egregia monimenta ex-
titerunt, quæ ad martyrologij lucubrationes mihi fuerunt
usui,

usui, atq. adiunxerunt. Et vero in Graecis habui. quib. como
de uti licuit, praeter cetera multa, litteras etiā, olim cleri
Constantinopolitani, & ecclesiae item Smyrnenfis, Lugdu
nensis, aliarumq. de martyribus graece exaratas; Diony
sij quoq. Alexandrini Epistolas, constitutiones itidem gra
cas, de sanctis editas, & ceteras plerasq. eius gentis tabu
las, eo de genere confectas. At sane, ut martyrologia pra
teream, antiqua illa quidem, manuq. recte scripta, qui
bus plurimis ad omnem correctionem usus sum, id quod
ex notationibus, martyrologio huic per me adiunctis, ani
maduerti potest; adiumenta quoq. mihi quae sui ex libris
religiosi, doctiq. monachi Surii, & Ioannis Molani, viri,
rerum ecclesiasticarum antiquitatis usu litterate periti.
In martyribus porrò Hispaniē sibus multum luminis mi
hi attulit potissimum Eulogius martyr, cuius opus adhi
bui ad descriptiones martyrum, quos multos in Arabicis fi
dei oppugnationibus Hispania habuit. Accessit quoq. in
dustria, quae profuit plurimum, duorum, omni doctrina
rum antiquarū laude praestantium virorum, Ambrosii
Moralii, qui ad Eulogii libros praclaras notationes ad
hibuit, et Andrea Resendii, hoīs Lusitani; qui perlustratis
omnis Hispaniae basilicis cathedralibus, compertisq. anti
quis tabulis, sanctorumque Hispanorum historiam di
serta oratione contexit. Aliorum autem martyrum,
qui ex omni pene natione innumerabiles extiterunt,
diebus

diebus natalibus, in martyrologic notandis, vel gestis re-
bus scribendis, testimonia illa adhibui, quæ sane plurima,
eaq; locupletissima, in notationibus ostendi. Habes igitur,
Grego. Pontifex optime, maxime, totâ peneratione mar-
tyrologii huius, quod in sanctissimo nomine tuo apparet.
Nec vero dubito, quin, ut Pontifex es admirandis vir-
tutibus, & singulari benignitate, opus hoc meum acci-
pias, quo soles, animo, nempe gratissimo. Nam ipse vides
si minus assecutus omnia sum, quæ in eo conscribendo
summa desiderari solent, conatum tamen esse me, præsta-
re saltem, ut maxime potui, minus cum ea, qua me pon-
tificatus tui initio ornasti, protonotarii dignitate consen-
taneum, in re præsertim, cuius usus omnis plane spectat,
cum in primis ad Dei sanctorumque gloriam, tum ad
ecclesiæ uniuersæ, cui maxima cum laude præes, ampli-
tudinem. Vale Pater sanctissime.

PETRVS